

najvažnijih političkih i ekonomskih tendencija, kao okvira u kojima se ta djelatnost odvijala, upravo je u tome i njezina vrijednost. Do sada ni u historiografiji ni u publicističkoj literaturi nije bilo prikaza djelatnosti SBOTIČ-a, sindikata koji je imao vrlo važnu ulogu u okupljanju činovnika u bankama, osiguravajućim zavodima, trgovini i industriji i koji je dugo vremena bio legalna baza zabranjene Komunističke partije Jugoslavije, najprije samo na beogradskom području, a od 1937. godine i u čitavoj Jugoslaviji. Taj je savez, dakle, imao važnu ulogu (bez obzira na sukobe socijalista i komunista nakon prvoga svjetskog rata) u klasnom osvješćivanju i okupljanju činovnika, a bio je ujedno i politički aktivan na liniji Komunističke partije, što je širilo njen utjecaj među činovništvom i omogućilo njenu prevagu nad socijalistima i drugim političkim grupacijama među činovnicima tih institucija.

Na kraju knjige tiskani su i Prilozi u kojima su opisani Propisi o radnim odnosima i Propisi o socijalnom osiguranju, a citirana je Službovna pragmatika za činovnike, namještenike i podčinovnike Prve hrvatske štedionice, Mirovinski statut Prve hrvatske štedionice, Pravila Saveza bankarskih, osiguravajućih, trgovačkih i industrijskih činovnika Jugoslavije (SBOTIČ-a) — koji je imao sjedište u Beogradu, pa su tako čitaoci dobili na uvid materijale iz kojih se vidi kako su činovnici bili zakonski zaštićeni i kakva je bila svrha SBOTIČ-a i njegove djelatnosti.

U Pogovoru je Radomir Arandelović, član Inicijativnog odbora za pisanje istorije SBOTIČ-a, dao kratka objašnjenja o nastajanju knjige, koja ima još i popis skraćena, registar imena, brojne fotografije i faksimile nekih dokumenata (popis izvora i literature već je spomenut).

Prema tome se može zaključiti da je tom knjigom obogaćena publicistička literatura o jednom od važnih sindikata međuratnog razdoblja, a korisna je za istraživače sindikalnog pokreta i za druge zainteresirane čitaoce jer obiljem činjenica omogućuje uvid u rad SBOTIČ-a i organizacija koje su prethodile osnivanju toga sindikata.

Bosiljka Janjatović

W. ABENDROTH, Sozialgeschichte der europäischen Arbeiterbewegung, Frankfurt am Main 1970, str. 192.

Kao 106. svezak edicije izdavačke kuće Suhrkamp, objavljeno je 1965. godine prvi put djelo profesora političkih nauka na univerzitetu u Marburgu na Lahni Wolfganga Abendrotha pod naslovom »Sozialgeschichte der europäischen Arbeiterbewegung«. To je djelo 1970. godine doživjelo sedmo izdanje u nakladi od 6000 primjeraka, ali uz to napominjem da je šest ranijih izdanja imalo tiraž od 38.000 primjeraka.

Neobično velik tiraž za djelo takve vrste na području Savezne Republike Njemačke pokazuje da je Abendroth sačinio djelo sadržaj kojeg je naišao na velik interes radnih slojeva Zapadne Njemačke. Razlog tome je mnogostruk. Ta

knjiga nevelikog obima, pisana je s najvećom mogućom objektivnošću i nepristranošću, pri čemu je autor nastojao izlaganja dokumentirati brojnim činjenicama, našavši i u tome određenu mjeru, tako da tekst ne djeluje prenatrpano. Pri tome treba napomenuti da se autor usprkos popularnom karakteru toga rada za pisanje ovog pregleda evropskoga radničkog pokreta koristio obimnom povijesnom literaturom, služeći se djelima poznatih marksista i socijalista kao izvorima. O tome govori kratak pregled jednog dijela upotrijebljene literature koji je donesen na kraju rada sa svrhom da zainteresiranom čitaocu omogućiti daljnje upoznavanje s historijom radničkog pokreta.

Velik uspjeh koji je doživjelo to djelo treba međutim, svakako, tražiti u Abendrothovom načinu pisanja. Naime, Abendroth je nastojao opisati povijest evropskoga radničkog pokreta u zavisnosti od političkih zbivanja, posmatrajući taj pokret u Evropi kao cjelinu. Polazeći sa stajališta da je radnički pokret Evrope izrastao na jednoj osnovi, Abendroth uočava sličnosti i razlike zbog osobitosti razvoja radničkog pokreta u pojedinim zemljama Evrope pod utjecajem političkih zbivanja. Smatrajući da je napredni pokret za oslobođenje čovjeka prenesen nakon završetka građanskih revolucija u Engleskoj, Francuskoj i Americi na radništvo, Abendroth je nastojao analizirati razvoj socijalne i radničke povijesti od prvih početaka. Taj početak autor stavlja u vrijeme neposredno nakon francuske revolucije, kada su plebejski slojevi nosili niz socijalnih pokreta za ljudska prava pod parolom internacionalnog solidariteta u borbi za demokraciju. Samostalne klasne organizacije radnika, koje su se počele razvijati tridesetih godina devetnaestog stoljeća u razvijenim državama Evrope, omogućile su postepeni razvoj socijalne svijesti radnika, koji su se nastojali sve više istrgnuti ispod političkih i ideoloških utjecaja građanske ideologije, što je jednom dijelu radništva i uspjelo, zahvaljujući djelatnosti Karla Marxa i Fridricha Engelsa. Mislim da je Abendroth veoma uspjelo prikazao unutrašnje borbe u radničkom pokretu Evrope, razne ideološke i dogmatske borbe i suprotnosti koje su se u toku historijskog razvitka javljale u okvirima radničkog pokreta. Međutim, socijalnoj povijesti Abendroth nije posvetio dovoljno pažnje, te je usprkos naslovu knjige sadržaj ipak ograničen na prikaz radničkog pokreta, dok je socijalna problematika ostala gotovo nedirnutu.

Abendrothovo djelo podijeljeno je u nekoliko samostalnih poglavlja, kojima su dani naslovi prema najvažnijoj formaciji u tom periodu. Unutar poglavlja autor niže događaje kronološkim redom, nastojeći — kao što sam već kazala — radničke pokrete u različitim zemljama međusobno povezati u cjeline, ukazujući pri tome na sličnosti, pokretačke snage i skretanja.

Prvo poglavlje nosi naslov »Počeci evropskoga radničkog pokreta do smirivanja revolucije 1848.« i u njemu Abendroth govori o produkcionim odnosima i o nastojanjima prvih radničkih organizacija za poboljšanje radnih uvjeta radnika, kao i o pojavi Komunističkog manifesta. Čitavo drugo poglavlje posvećeno je djelatnosti Prve internacionale koja je prestala s radom 1876. godine. U trećem poglavlju govori se o širenju nacionalnih radničkih partija i sindikata na evropskom kontinentu od 1871. godine pa do kraja stoljeća. Naredno poglavlje opisuje radnički pokret Evrope pod djelovanjem Druge internacionale i završava prvim svjetskim ratom.

Periodizacija međuratnog razdoblja podvrgnuta je političkim kretanjima. Tom razdoblju posvećena su dva poglavlja. U jednom se govori o razvitku radni-

kog pokreta u razdoblju između ruske revolucije i pobjede fašizma u Njemačkoj, a u drugom je obuhvaćeno vrijeme fašističke vladavine (1933—1945), uključujući i drugi svjetski rat. Veoma objektivno i realno uspjelo je autoru u ta dva poglavlja objasniti kretanja u radničkom pokretu Evrope nakon završetka prvoga svjetskog rata, zaustavljanje revolucionarnih kretanja pod utjecajem stabilizacije kapitalizma i prilike koje su omogućile nacionalsocijalistima da preuzmu u Njemačkoj vlast i da, ugušivši terorom napredni radnički pokret Njemačke, organiziraju vojnu silu orijentiranu na osvajanja drugih država. U tom poglavlju obrađena je i djelatnost Komunističke internacionale i ukazano na nedostatke koji su onemogućili komunistima da postanu vodeća sila u pojedinim sredinama.

Poslijeratni radnički pokret u Evropi opisan je u sedmom, zaključnom poglavlju. Abendroth nam u tom poglavlju daje mnogo interesantnih zapažanja, lucidne zaključke i analize, uočavajući osnovne tendencije u razvoju evropskoga radničkog pokreta razlomljenog između velikih sila.

O Jugoslaviji Abendroth govori na dva mjesta. Na strani 147/8 vodstvo Narodnooslobodilačke vojske pripisuje jugoslavenskim komunistima, ukazujući u isto vrijeme na nepremostiv socijalni i politički jaz između jugoslavenskih komunista i monarhističko-nacionalističkih grupa Draže Mihailovića. Na strani 173—176 Abendroth opisuje razvoj političkih prilika u Jugoslaviji i analizira odnos Jugoslavije prema Sovjetskom Savezu. Usprkos nekoliko pogrešnih konstatacija i interpretacija, Abendrothova su zapažanja veoma interesantna i ukazuju na neodložnu potrebu da se istraživanjima poslijeratnog razvoja radničkog pokreta i u našoj zemlji posveti veća pažnja.

I na kraju treba istaći da Abendrothovo djelo nije neka produbljena studija, ali da je zbog pristupačnog načina pisanja, oslobođenog svake pristranosti, autor stvorio djelo koje zaslužuje pažnju i ukazuje na mogućnost obrade socijalno-radničkih tema i u kapitalističkim sredinama.

Mira Kolar-Dimitrijević

HISTORY AND THEORY. STUDIES IN THE PHILOSOPHY OF HISTORY, Vol. I—X (1960—61 — 1971)

Časopis *History and Theory* izdaje Wesleyan University Press, Middletown (Connecticut — USA). Urednik je časopisa *George H. Nadel*, a uredničko vijeće čine poznati povjesničari iz zapadnoevropskih i američkih sveučilišnih centara. Časopis izlazi triput godišnje i, osim toga, uz svako godišće izlazi obično i jedan dodatak. Dodaci su tematski uređivani, tj. objelodanjuju radove o određenoj temi ili donose bibliografske priloge. Osnovna je usmjerenost časopisa, kako to već i podnaslov određuje, filozofija povijesti. Međutim, filozofija povijesti je shvaćena u najopćenitijem značenju i *History and Theory* objavljuje radove koji se odnose na probleme teorije povijesti (uzroci, objašnjenja, uopća-